

Науково-правовий висновок

до проектів законів «Про працю», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо окремих питань діяльності професійних спілок)», «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо додаткових підстав звільнення».

Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України займає послідовну позицію щодо необхідності системного та комплексного реформування соціальної сфери на засадах гарантованості трудових прав працівників, підвищення соціального захисту громадян, соціальної справедливості та рівності.

Необхідність осучаснення правового регулювання трудових відносин не викликає жодних сумнівів, процеси інформатизації та глобалізації вимагають більш гнучкого регулювання, як традиційних трудових відносин, так і нестандартних форм зайнятості. Водночас трудове законодавство повинно забезпечувати працівникам реальний захист їх прав та стабільність трудових відносин. Окремий працівник у відносинах з роботодавцем завжди є більш слабкою стороною, що вимагає встановлення законодавчо визначених гарантій реалізації прав працівників та зумовлює обов'язки для роботодавців.

Аналіз законопроектів «Про працю», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо окремих питань діяльності професійних спілок)», «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо додаткових підстав звільнення» свідчить про їх антиконституційний характер, адже скорочується конституційний обсяг прав громадян передбачених статтями 3, 8, 9, 21, 22, 23, 36, 43, 46, 48 Конституції України.

Реформування трудового законодавства не повинно суперечити правам людини та ігнорувати правову ідеологію держави. Відповідно до доктрини природного права та категорії правової держави стаття 3 Конституції України закріплює принцип пріоритету прав особи та принцип відповідальності держави перед людиною. До того ж при прийнятті нових законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина 3 статті 22 Конституції України).

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною у рішенні № 8рп/2005 від 11 жовтня 2005 року у справі № 1-21/2005 (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) «зміст прав і свобод людини — це умови і засоби, які визначають матеріальні та духовні можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування і розвитку. Обсяг прав людини — це кількісні показники відповідних можливостей, які характеризують його множинність, величину, інтенсивність і ступінь прояву та

виражені у певних одиницях виміру. Звуження змісту прав і свобод означає зменшення ознак, змістовних характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто якісних характеристик права. Звуження обсягу прав і свобод — це зменшення кола суб'єктів, розміру території, часу, розміру або кількості благ, чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики».

Тлумачення словосполучення «звуження змісту та обсягу прав і свобод людини і громадянина», що міститься в частині третій статті 22 Конституції України, Конституційний Суд України дав у Рішенні від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 у справі 1-17/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками), згідно з яким «конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (частина друга), при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина третя). Скасування конституційних прав і свобод — це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація. Звуження змісту та обсягу прав і свобод є їх обмеженням. У традиційному розумінні діяльності визначальними поняття змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку. Обсяг прав людини — це їх сутнісна властивість, виражена кількісними показниками можливостей людини, які відображені відповідними правами, що не є однорідними і загальними». При цьому Конституційний Суд України зазначив, що «загальновизнаним є правило, згідно з яким сутність змісту основного права в жодному разі не може бути порушена».

Окрім того, зазначені проекти законів суперечать основним принципам регулювання соціально-трудових відносин та нівелюють міжнародні зобов'язання України передбачені Конвенціями МОП № 87 про свободу асоціації та захист права на організацію 1948 р., МОП № 98 про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів, № 144 про тристоронні консультації для сприяння застосуванню міжнародних трудових норм 1976 р., № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 р., Європейською соціальною хартією (переглянутою) 1996 р. та ін.

Виходячи з вищевикладеного рішення СПО об'єднань профспілок не підтримувати проекти законів «Про працю», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо окремих питань діяльності професійних спілок)», «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо додаткових підстав звільнення» є виваженим і цілком обґрунтованим, оскільки

зазначені проекти законів порушують основоположні статті Конституції України, а також міжнародні акти, ратифіковані Україною.

Загалом реформування трудового законодавства необхідно здійснювати шляхом його кодифікації та модернізації зі збереженням існуючих соціально-трудових прав та збільшенням обсягу гарантій їх реалізації. Водночас необхідно пам'ятати, що гарантованість соціально-трудових прав працівників залежить від розвитку економіки, стабільної політичної ситуації, передбачуваного та послідовного розвитку законодавства у сфері соціально-трудових відносин за участі сторін соціального партнерства. І навіть на шляху до модернізації та лібералізації правового регулювання трудових відносин, законодавчого закріплення свободи дій працівників та роботодавців за мінімального втручання держави, виходячи з конституційної норми про соціальну державу, в Україні державне регулювання соціально-трудових відносин повинно існувати. Тобто держава повинна проводити активну соціально-орієнтовану політику правового регулювання ринку праці через встановлення основних соціально-трудових стандартів.

Старший науковий співробітник
відділу проблем цивільного, трудового
та підприємницького права Інституту держави
і права ім. В.М. Корецького НАН України,
к.ю.н., доцент

Г.А. Трунова